

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
ОЧИМА МОЛОДІ***

МАТЕРІАЛИ
II студентської наукової конференції

26 квітня 2018 року

Харків 2018

ПРОБЛЕМА БІДНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

В останні роки в Україні суттєво скорочується тривалість життя населення, отримання якісних медичних послуг стає доступним не для всіх громадян, структура витрат домогосподарств характеризується своєю незбалансованістю та вмістом продуктів низької якості, частина послуг стає недоступною для більшості населення, спостерігається заборгованість за сплатою комунальних послуг та за кредитними зобов'язаннями. Все це є проявами бідності населення. Тому сьогодні актуальними є питання аналізу причин та масштабів бідності в Україні, а також визначення механізмів її подолання.

Бідність не виникла разом із становленням української держави. Вона існувала і в СРСР. За оцінками фахівців, у 1990 р. нижче межі малозабезпеченості жило 20-25 % населення країни, в Україні в цей час до бідних можна було віднести близько 11 % населення [4]. Оскільки бідність є результатом соціальної нерівності, це явище завжди маскувалося, законодавство України вживало термін "малозабезпеченість", показник "бідність", почав вживатись лише наприкінці 2002 року.

Для кожної країни сукупність чинників, за якими визначається бідність, є різною. Існує низка показників, розрахунок яких ґрунтується на даних щодо рівня й структури доходів та витрат населення. У Європі, починаючи з 1960-х років, користуються так званим «медіанним доходом», тобто середнім доходом, який отримує більшість населення. Нині, із приєднанням до ЄС бідніших країн, бідними вважаються ті, хто має не більше 60 % від середнього рівня доходів у країні. Бідними також вважають тих, хто витрачає на харчування понад 60 % свого доходу або чия калорійність харчування є меншою за 2100 ккал на добу.

В Україні частка бідних за соціальними ролями та статусами виглядає так: пенсіонери, безробітні, соціально незахищені родини. Проведений статистичний аналіз заробітної плати в Україні за 2016 рік показав, що середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у грудні 2016 року становила 6475 грн., що в 4,5 рази вище рівня мінімальної заробітної плати на той час, а за останні 12 місяців розмір заробітної плати збільшився на 2113 грн., тобто в 1,5 рази, або на 48,4%. Незважаючи на підвищення заробітної плати в 2016 році, порівняно з 2015 роком, оплата праці в нашій країні не дозволяє працівникам нормально відтворювати себе на ті кошти, які їй платить держава або роботодавець. Тобто найгострішою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці. [4] Ця статистика дає додаткові помисли щодо способів реалізації соціальної політики та гуманітарної сфери у нашій державі.

За міжнародними оцінками, бідність поділяється на «злиденну», «абсолютну» та «відносну». Під злиденною бідністю розуміється такий стан людини, за якого вона не може придбати найменший споживчий кошик для забезпечення свого фізіологічного існування.

Абсолютна бідність визначає деякий фізіологічний мінімум, необхідний для життя людини. Вона настає при добових витратах, менших від визначеної межі абсолютної бідності, інструментом для виміру якої може бути:

- міжнародний критерій, запропонований ООН (5,05 дол. США на особу на добу) для країн Центральної й Східної Європи та СНД). У 2016 р. рівень бідності за цим критерієм дещо зменшився – з 2,4 % до 2,0% [2]. Таким чином, для найбіднішого населення спостерігаються позитивні зміни.

- національний, на основі прожиткового мінімуму, який дозволяє підтримувати життєдіяльність індивіда шляхом придбання мінімального і найдешевшого набору товарів і послуг. З 2014 року використовують показники законодавчо встановленого прожиткового мінімуму та фактичного прожиткового мінімуму. У 2016 році вони становили 1388,1 грн. та

2646,4 грн. відповідно. Динаміка цього показника за останні роки також ілюструє покращення: рівень бідності за офіційно затвердженим прожитковим мінімумом суттєво зменшився – з 6,4 % до 3,8 %, а за фактичним прожитковим мінімумом знизився у 2016 році на 0,8 відсоткових пункти – з 51,9 % до 51,1 % [1].

Відносна бідність – це нездатність забезпечити пристойний для цього суспільства рівень життя; вона виявляється при порівнянні індивідом власних можливостей із можливостями інших членів суспільства сьогодні або із їхніми власними можливостями в минулому. Показники відносної бідності демонструють різнонаправлені тенденції – якщо за національним критерієм (75 % медіани сукупних витрат) відбулося зростання рівня бідності (на 0,6 в.п.), то за критерієм з використанням еквівалентної шкали ЄС (60 % медіани сукупних доходів) спостерігається незначне зниження показника (на 0,4 в.п.) [2].

Концепція відносної бідності, яка досить добре спрацьовує для розвинених країн, для України, дає дещо викривлену картину. Наприклад, якщо розглядати відносну бідність саме за прийнятим у Європі принципом медіанного доходу, то бідних в Україні приблизно стільки ж, скільки у Франції чи Німеччині. Проте зрозуміло, що рівень життя цих бідних дуже різниться, оскільки якість життя в цих країнах і також дуже відрізняються.

У адміністративно-територіальному розподілі за абсолютним критерієм, розрахованим за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму найвищі показники бідності у Рівненській (64,8 %), Житомирській (63 %) та Черкаській (60,3 %) областях. Найменша бідність зафіксована у м. Києві (37,9%), Вінницькій (38,6%) та Одеській (39,7%) областях [1]. При цьому у більшості областей, крім Житомирської та Черкаської, спостерігалось незначне зменшення рівня бідності населення.

Оскільки сучасний стан національної економіки характеризується високим рівнем бідності за всіма критеріями, то державі доречно проводити певну політику, спрямовану на реформування системи соціального захисту, направлене на посилення її адресності і пов'язане з регулюванням величини гарантованого мінімального доходу. Як свідчить світова практика, ефективними заходами реформаторської політики в даному напрямі може стати розвиток нових соціальних технологій, які торкаються підтримки потребуючих сімей, надання безкоштовних послуг охорони здоров'я і освіти, а також послуг соціальної реабілітації. Також необхідною умовою подолання бідності стає надання працездатному населенню країни можливостей для самостійного вирішення проблем працевлаштування.

Отже, подолання бідності – завдання не одного дня. На мій погляд, настійно необхідною є координація різнопланових зусиль, визначення пріоритетів на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу. Досить швидко адресними діями (переважно пасивного характеру — грошовими виплатами, субсидіями, допомогою продуктами, одягом тощо) можна викоренити абсолютну бідність у найгостріших її проявах. Пом'якшення ж відносної бідності, пов'язаної насамперед з економічною нерівністю населення, потребує більше часу й зусиль в основному активного характеру (допомоги у працевлаштуванні, відкритті власної справи, отриманні необхідної кваліфікації).

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Показники бідності в Україні за підсумками 2016 року: аналіз Мінсоцполітики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/5905-pokazniki-bdnost-v-ukrayin-za-pdsumkami-2016-roku-analz-mnsocpoltiki.html>
3. Сасенко Ю. Україна: проблема бідності// Журнал Універсум 11–12 (109–110), 2002 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://universum.lviv.ua/magazines/universum/2002/5/bidn.html>
4. Самотоєнкова О. В. Аналіз динаміки середньої заробітної плати в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6560/1/Аналіз%20динаміки%20середньої%20заробітної%20плати%20в%20Україні.PDF>